

О.Л. Жук

**ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦЯ**

У статті педагогічна підготовка студентів розглядається на основі компетентнісного підходу. Виявлено психолого-педагогічні компетенції випускника університету, що визначають його професійну культуру і спрямовані на підвищення продуктивності вирішення соціально-професійних завдань. Визначено шляхи та способи розвитку психолого-педагогічної компетентності, які можуть використовуватися для формування інших груп компетентностей.

O.L. Guk

**PEDAGOGICAL TRAINING OF STUDENTS FOR CREATING A
PROFESSIONAL CULTURE SPECIALIST**

In this article the author considers the pedagogical training of the students on the basis of the competence approach. The psychological -pedagogical competences of the university graduate, which are aimed at improving the productivity of solving the social-professional tasks, are specified. The generated psychological - pedagogical competences determine professional culture of the university graduate. The ways, methods of the development of the psychological -pedagogical competence, which may be used for formation of the other groups of competences, are determined.

Стаття надійшла до редакції 14.06.2010

УДК 37(477)(091)-051Сковорода:316.344.42-027.542

*Ткаченко Л.І.,
Київ, Україна*

**ІДЕЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ Г.С.СКОВОРОДИ: ДО ПРОБЛЕМИ
ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕЛІТИ**

Розвиток суспільств неможливий без успішного функціонування в них особливих, досить вузьких соціальних груп, які прийнято називати елітою. Основними критеріальними характеристиками еліти, як зазначено у Філософському енциклопедичному словнику, є провідне, або керівне становище у будь-якій галузі людської діяльності – політичній, економічній, військовій, науковій, управлінській, культурній, інтелектуальній, спортивній тощо [16, с. 193]. Вся палітра концепцій еліт поділяється на нормативні (ціннісні) та функціональні. Перші ґрунтуються на тому, що «еліта має бути носієм вищого рівня культури та цивілізованості, творцем та охоронцем таких цінностей, як свобода, справедливість, правовий порядок (стабільність), культурна самобутність (нації), добробут тощо... Нехтування ціннісними критеріями руйнує концепт еліти, бо відкриває можливість вважати елітою будь-яку групу, яка будь-якими засобами здобуває та утримує керівне становище [Там само, с. 194]. У наших розвідках дотримуватимемося цього підходу, оскільки саме його критерії забезпечують можливість прогресивного розвитку суспільства.

Україна, яка переживала періоди бездержавності, національного нівелювання, «сполщення» або «зросійщення» власних еліт тощо, визначає створення національної еліти як завдання націстворення, державотворення, утвердження незалежності. В сучасний період інтенсивного

розвитку постіндустріального й знаннєвого суспільства, з шеругу еліт виокремлюється інтелектуальна еліта, оскільки саме її представники найбільше розуміють масштаб і сутність глобалізаційних перетворень у світі, залежність успіху країни в міжнародному співтоваристві від науково-технологічного розвитку, найкраще усвідомлюють напрям розвитку сучасної науки й наслідки відставання країн в інтелектуально-технологічній міжнародній конкуренції. У сучасних наукових розвідках на передній план висуваються ментальні характеристики еліти, які складаються у положення про мерітократичну (англ. merit – гідність, відповідальність), а не соціальну природу еліти [17, с. 282]. Дослідник інноваційних процесів незалежної України В.В.Льїн зауважує – «важливим є те, що впродовж останніх двадцяти років, попри наявне положення речей, у суспільстві стверджується певне уявлення: основою влади є не статусне положення, а реальні спроможності людини до творчої діяльності, до засвоєння, опрацювання і продукування інформації та знань» [5, с. 9]. Справжній еліті, пише російський соціолог Ю.А.Левада, притаманні такі антропоморфні ознаки як володіння свідомістю, волею, бажаннями, «місією». У дефініції «елітарності» найбільш важливий не «кадровий склад» відповідних груп, а спосіб їх дії з його нормативно-ціннісними й символічними компонентами [8, с. 6]. Усвідомлення відповідальності за долю нації, моральні якості еліти стають необхідною вимогою в сучасних умовах побудови демократичного суспільства, тобто етичні підходи до розв'язання соціальних, економічних і політичних проблем все більше заявляють про себе не лише в країнах зі сталим громадянським суспільством, а й таких, що розвиваються.

Стосовно функцій сучасних еліт спостерігається (російські соціологи Л.Гудков, Б.Дубін, Ю.Левада), що вони втратили аскриптивний характер безумовного і нерозривного зв'язку виду діяльності і діяча, перестали бути приналежністю якогонебудь одного станового прошарку, цеху або статусу [2, с. 25]. Відтак проблема еліти в сучасних цивілізаційних вимірах, як зазначає В.Г.Кремень, постає в соціально-філософському, морально-етичному, політичному, економічному аспектах [6, с. 4]. Аналіз досліджень з проблем еліти й елітарності підтверджує увиразнення іще одного аспекту – педагогічного, оскільки підготовка національної еліти в умовах перерваних традицій потребує відродження у молодій генерації національних ментальних пріоритетів у співвідношенні із продуктивним інноваційним мисленням, що зможе забезпечити випереджуючий розвиток суспільства.

Свідченням актуальності педагогічних студій щодо формування національної еліти є поява спеціалізованих періодичних видань (наприклад, «Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія»), систематичне проведення в Україні тематичних міжнародних наукових конференцій (наприклад, «Національна еліта та інтелектуальний потенціал України» у 1996 р., «Еліти й цивілізаційні процеси формування нації» в 2006, «Розвиток демократії і демократична освіта в Україні» в 2007 р., «Фундаментальна освіта і формування гуманітарно-технічної еліти» у 2009 р., «Еліта, обдарованість, людиноцентризм» у 2010 р., щорічні Міжвузівські наукові конференції з актуальних питань вітчизняної, всесвітньої та історії освіти, науки і техніки в Луганську тощо), численних публікацій та дисертаційних досліджень.

Виходячи із завдань формування національної еліти й аналізуючи можливості країни в цьому напрямі (недостатність ресурсів і капіталів, необхідних для активного формування суспільства інтелекту), В.Г.Кремень наголошує, що «інституційно максимальні можливості для вирішення завдань щодо формування інтелектуальної еліти має система освіти. Сьогодні можна говорити про те, що вона значно змінилася під впливом нових викликів сучасності і в результаті сама стала одним із чинників кардинальної зміни суспільних систем. Через це освіта зайняла особливу позицію в системі соціальних інститутів, характерну для сучасного суспільства, що розвивається, і суспільства інтелекту, що формується» [Там само, с. 7-8].

Усвідомлення власної ідентичності, застереження від втрати національної самобутності спрямовує до історичних джерел, витоків української педагогічної думки. Вивчення й зіставлення історико-педагогічного матеріалу із проблемами сучасності, за висловом історіографа Н.М.Гупана, не лише «є важливим фактором вирішення сучасних теоретичних проблем», а й приводом для «переосмислення вже вивчених раніше явищ і процесів» [3, с. 202]. Видатною особистістю, творча спадщина якої має значення базальних основ української філософсько-етичної та педагогічної думки, є Григорій Савич Сковорода.

Чому звертаємося до педагогічної персоналії (Сухомлинська О.В., 2003) Г.С.Сковороди? Для цього є вагомі підстави. По-перше, Г.С.Сковорода ментально належав до того прошарку суспільства бароко, для якого, за М.В.Поповичем, філософія гідності виступала в якості основної засади життя, а «несамовита жага самовизначення вільної особи, що явно прочитується в творіннях Сковороди, є насамперед вираженням традиції козацького свободолюбства» [10, с. 37]. Використовуючи термінологію Рут Бенедикт [1], М.Попович констатує, що «в історії української ментальності Сковорода – яскравий представник «культури вина» на протилежність «культури сорому» [Там само, с. 247], у вік просвітництва Григорій Сковорода повертається до гуманітарної традиції, «щоб прокласти шляхи до щастя в житті кожного» [Там само, с. 158].

По-друге, Г.С.Сковорода отримав елітну на свій час освіту в Києво-Могилянській академії і у своїй творчості продовжив гуманістичні, в тому числі й педагогічні традиції своїх наставників – видатних діячів українського бароко – Симона Тодорського, Михайла Козачинського, Георгія Кониського та ін. [15].

По-третє, за зауваженням О.Пахльовської, Григорій Сковорода представляв «новий тип українського інтелектуала, який блискуче вивершився і разом з тим завершився» його геніальною постаттю епохи українського бароко. Величезна заслуга українського мислителя в тому, що він продемонстрував «відмову вільного розуму від нав'язаних інституційних регламентацій, автономію інтелекту від апріорних моделей» [9, с. 25], тобто незалежність думки й дії, інтелектуальну й моральну самодостатність і вивищеність у несприятливих умовах об'єктивної реальності остаточного знищення української національної окремішності.

Численні дослідження педагогічної спадщини Г.С.Сковороди присвячено аналізу світоглядних підвалин його загальнопедагогічних поглядів (І.В.Іванько, І.А.Табачников, В.І.Шинкарук та ін.), викладацької діяльності (Д.І.Багалій, Л.М.Василенко, Г.П.Гребенна, В.Ф.Ерн, О.Р.Мазуркевич, А.М.Ніженець, Д.Чижевський та ін.), загальної характеристики педагогічних поглядів (В.М.Алтухов, Н.І.Буяновська, М.І.Демков, А.М.Доценко, В.П.Коцур, І.П.Кузнецов, С.А.Литвинов, С.Ф.Русова, Д.Тетеріна-Блохін, Л.В.Ушкалов та ін.), проблем виховання (О.Г.Дзевєрін, В.Захарова, І.В.Іванько, С.А.Литвинов, О.О.Туляков та ін.), порівняння з поглядами інших педагогів та розвиток ідей Г.С.Сковороди в педагогічній думці XIX-XX ст. (І.А.Зязюн, М.Я.Кашуба, М.П.Корпанюк, М.Д.Култаєва, К.М.Левківський, О.М.Мовчан, Г.В.Марченко, Л.І.Ткаченко, Н.М.Якушко), традицій античної педагогіки в поглядах українського мислителя (М.М.Закалюжний, О.О.Туляков, О.М.Мовчан та ін.), впливу педагогічної думки попередників як тяглості національної педагогічної думки (Л.І.Ткаченко, В.О.Шевчук), етнопедагогіки як невід'ємної складової педагогічних поглядів Г.С.Сковороди (Ф.І.Науменко, Є.І.Пристапа, М.Г.Стельмахович та ін.), діалектики в психологічних поглядах (Г.С.Костюк), музично-педагогічних ідей слобожанського просвітителя (С.Ю.Бакай), педагогічної історіографії творчої спадщини Г.С.Сковороди (І.О.Кулик).

Аналіз педагогічних поглядів Г.С.Сковороди в аспекті формування й розвитку особистості, розгляд їх у контексті проблем формування національної еліти видається актуальним і цікавим.

Педагогічні ідеї Григорія Сковороди невіддільні від його філософських поглядів і формувалися протягом усього творчого періоду його життя й висловлені більшою чи меншою мірою у творах, різних за жанрами. У найбільш узагальненому і досконалому варіанті його уявлення про оточуючу дійсність як теорія «трьох світів» викладені в трактаті «Потоп змін». Сутність її у тому, що «мікросвіт» людини є продовженням «макросвіту» і підпорядковується єдиним законам природи. Третім світом – світом символічним – у Г.Сковороди виступає Біблія, яка допомагає зрозуміти смисл буття, витлумачити моральні й етичні норми світобудови, людини і суспільства.

«Макросвіт» зовнішнього оточення, «мікросвіт» людини і світ Біблії, за теорією «двох натур» Григорія Сковороди, мають дві природи (або «натури») – «зовнішню», «видиму», «матеріальну» і – «внутрішню», «невидиму», «духовну». Весь матеріальний світ – це «видима натура», яку філософ називає «земля», «плоть», «речовина» тощо. «Натура невидима» – то світ духовний, який Г.Сковорода називає Богом. Таке розуміння Г.Сковорода розкриває у діалозі «Беседа, нареченная двое». Філософ постійно нагадує: «человѣкъ состоит не во внѣшней своей плоти и крови, но мысль и сердце его – то истинный человек есть» [12, с. 164], «телом мы ничто, но душею чтось-нѣчтось, да еще и великое» [13, с. 413]. Тобто духовні й моральні якості для Г.С.Сковороди складають основні характеристики особистості, в розумінні мислителя творять людину як особистість.

Надзвичайно важливим у педагогічних поглядах Г.С.Сковороди є переконання в неповторності індивідуальності кожної людини. Відповідно до естетики бароко, Г.С.Сковорода вдається до символічного втілення своїх поглядів. В трактаті «Розговор, называемый алфавит, или букварь мира», Григорій Сковорода подає зображення алегоричної картини – фонтани, з якої наповнюються різні за призначенням і ємністю посудини, і коментар: «Неравное всѣм равенство». В алегорію, на нашу думку, Г.С.Сковорода вкладає подвійне значення: кожна людина індивідуальна від природи (від народження) й має у світі своє призначення («сродність»); кожную людину «наповнює» Бог (якого Г.Сковорода ототожнює з природою) відповідно до індивідуальних задатків і усвідомлюваних особистістю внутрішніх, індивідуальних потреб, задоволення яких одночасно і виявляється шляхом розвитку, і сприяє розвитку особистості. На цих переконаннях базуються настанови Сковороди-педагога щодо індивідуального розвитку кожної особистості.

Основою педагогічних ідей Г.С.Сковороди щодо розвитку особистості є концептуальна складова – самопізнання. «Узнай себе», «разумѣть себѣ самага» – це ідея кількох філософських діалогів та інших творів. Самопізнання необхідне передусім для з'ясування «сродності» індивіда до близької за його природними здібностями і нахилами праці. На думку педагога, лише у «сродній» діяльності, висловлюючись сучасною мовою, особистість може досягти успіху. Самопізнання визначає не лише долю, але й щастя людини – «от познания себе самага входит в душу свѣтъ вѣдѣнія божія, а с ним путь счастья мирный». Натомість «несродность всякія праздности есть тяжелѣе», «отнять от души сродноѣ дѣланіе – значит лишитъ ее живности своей. Сія смерть есть люта» [13, с. 413, 435, 438].

Думка про природовідповідність у навчанні, тобто за «сродністю» доповнюється сентенцією про те, що будь-яке навчання має супроводжуватись моральною метою – вихованням «серця». У притчі «Благодарный Еродій» Г.С.Сковорода підкреслює: «Кая полза ангелскій язык без добрыя мысли? Кій плод тонкая наука без сердца благого?» Інакше вся наука обертається проти людини, проти суспільства, добро, яке несе в собі освіта, перетворюється на зло. Розвинена й розумна людина, озброєна знаннями, але не високоморальна стає такою, що «хищнѣе суть птиц, невоздержаннѣе скотов, злобнѣе звѣрей, лукавѣе гадов, безпокойнѣе рыб, невѣрнѣе моря, опаснѣе африканских пѣсков...» [12, с. 106]. Ця теза Г.С.Сковороди стає особливо актуальною стосовно

людини, яка наділена формальною владою, тобто відносно управлінської, політичної еліти.

Самопізнання і «виховання серця», тобто моральності, приводить, за Г.С.Сковородою, до саморозвитку. В діалозі «Наркіс. Разглагол о том: узнай себе» автор у дусі барокової стилістики подає образ – Наркіса, який подібно до героя відомого античного міфу, закохується в себе. Але, на відміну від античного, герой Г.Сковорода вдивляється у свій внутрішній світ і, пізнаючи себе, розуміє й уподобує в собі власну суть і розвивається відповідно до своєї, пізної ним «сродності». Наркіс Г.С.Сковорода «преображается», набуває нового образу і якості, тобто розвивається. Насамкінець Григорій Сковорода подає алегорію, яка найбільш точно передає його духовний ідеал, який неодноразово зустрічається в його творах, – герой «преображается во источник», який «вѣчно парою дышет, оживляющею и прохлаждающею» [12, с. 154, 156]. Вочевидь в образно-символічній системі Г.С.Сковорода, «источник» найбільш відповідає особистості, що черпає внутрішню силу в самій собі, завдяки саморозвитку, і, досягаючи якісно нового рівня, особистість стає не лише такою, що споживає, але й продукує, тобто здійснюється перехід від особистісної значущості до значущості соціальної.

Цю ж думку спостерігаємо в листах до учня М.Ковалинського, яка пізніше продовжена у діалогах і трактатах, – про духовно-моральне вивищення особистості, яке зумовлює елітну позицію в суспільстві. Прагнення суєтних втіх (пияцтва, гри в кості, танців, навіть перебування у війську, прирівнюючи його до честолюбства, Г.Сковорода відносить до речей «жалюгідних», «скороминущих». Натомість радить учневі зосередитися на внутрішній, духовній змістовності, звертаючи увагу, що користь від того буде не лише особистою, а й суспільною: «...в собі самому шукай справжніх благ. Копай всередині себе колодязь тієї води, яка зрсить і твій дім і сусідські» [13, с. 309].

Маємо враховувати два виміри духовності. По-перше, як категоріальну характеристику людського буття, «якою виражається його здатність до самотворення та творення культури» [4, с. 244]. По-друге, як індивідуальну характеристику, яка «є вищим рівнем розвитку особистості, на якому основними мотиваційно-смысловими регуляторами її життєдіяльності є вищі людські цінності» [Там само]. Вочевидь про обидві форми духовності йдеться у Г.С.Сковорода.

Уточнення стосовно поняття «духовність», що є виявом культури – «другої природи» людини, на сучасному етапі дає В.Г.Кремень: «Суспільна практика зумовлює потребу в людях, індивідуальність яких не «розчинялася» б у суспільному цілому. У результаті виникає людська особистість, яка володіє, поза матеріально-тілесними характеристиками (спільними для всіх), ще й неповторно-індивідуальними особливостями, які знаходять безпосередній вираз у *духовності*, багатому індивідуально-особистісному світі. Необхідність духовності як провідного принципу осмислення нових форм суспільного буття щодо старих простежується і в українській культурній традиції, у якій постійно присутня *домінанта духовного*» [7, с. 325].

Саме про особистість у суспільних відносинах говорить Г.С.Сковорода, використовуючи алегоричний образ злагодженого часового механізму. Перший раз ми зустрічаємо його у збірці «Басни харьковскія», у байці шостій «Колеса часовіи», де автор підкреслює індивідуальність кожного члена суспільства, в якому протилежність завдань «колес» лише «вспомоществует к тому дабы наши часы ходили по разсужденію солнечнаго круга» [12, с. 111], тобто сприяє нормальному ходу речей. Вдруге – у трактаті «Разговор, называемый алфавит, или буквар мира» Г.С.Сковорода говорить про суспільство і особистість у ньому, як про більш складне утворення. Особистості, що живуть «за натурою», «составляют плодоносный общества сад, так, часовую машину свои части. Она в то время порядочное продолжает течение, корда каждый член не только добр, но и сродную себе разлившіяся по всему составу должности часть отправляет» [12 с. 417]. Змальовуючи місце особистості в суспільстві Г.С.Сковорода використовує два символічні образи, що складають корелятивні пари, в

яких кожен з елементів, на перший погляд, заперечує інший: «сад» (жива природа) – «машина» (нежива), «плодоносний» (творчий, самостійний, самодостатній) – «часть часовой машини» (деталь задля злагодженого руху всього механізму). Можна констатувати, що тут Г.С.Сковорода, по-перше, подає символічний образ включеності кожної індивідуальності у функціонування всього суспільства («часовая машина»), а по-друге, висловлює думку про свободу особистості реалізувати себе у самостійній творчій діяльності («плодоносный общества сад»), що є безперечною ознакою духовності, елітарності.

І насамкінець, потрібно сказати, що Г.С.Сковорода був свідомий особливої місії еліти в суспільстві. Звернемося до збірки «Басни харьковскія». У басні восьмій «Голова и Тулуб» філософ, називаючи еліту по відношенню до суспільства «головою», пояснює завдання еліти: «мое око тебе свѣтом, а я вспомошествую совѣтом» [12, с. 112]. Тобто – передбачення, далекоглядність і мудрість, що є ознаками еліти, що виокремлюють її зі суспільного загалу. І лише в такому разі визначає суспільну ієрархію: «Народ должен обладателям своим служить и кормить» [Там само]. Розуміючи історичну ситуативність визначення елітності, Г.С.Сковорода в басні 17-й висловлює думку про присутню цінність справжньої еліти, говорячи про «два цѣнные кумушки: алмаз и смарагд»: «...А цѣна наша, или честь, всегда при нас. Она видным мѣстом и людскою хвалою не умножается, а презрѣніем, забвеніем и хулою не уменьшается», при чому ставить в один ряд ознаки «просвѣщеніе или вѣра божія, милосердіе, великодушіе, справедливость, постоянность, цѣломудріе» [12, с. 116-117], які на його думку, складають основні характеристики еліти. Не важко помітити, що всі ознаки належать до сфери духовних, трансцендентних цінностей.

Для педагогічного підходу важливо, що духовність не є рисою, з якою індивід народжується, а є результатом онтогенезу. Тому духовний розвиток визначається як «розвиток, спрямований на індивідуальний вияв у системі мотивів особистості двох фундаментальних потреб – ідеальної потреби пізнання та соціальної потреби жити й діяти для інших. В історичному плані осмислення духовності відбувалося переважно у контексті асиметричних дихотомій: дух – матерія, духовне – матеріальне, душа – тіло, духовність – бездуховність тощо» [4, с. 243]. Зазначені принципи положення ми знаходимо й у Г.С.Сковороди. Він акцентує на моральному і духовному як головних людських цінностях, хоч ні в якому разі не заперечує таких «матеріальних» цінностей як здорове тіло, здорова їжа, здоровий стиль життя, наполягаючи на фізичному, і на психічному здоров'ї, на інтелектуальному розвитку. Останні виступають основою формування духовності, про що ми знаходимо численні поради Г.С.Сковороди у листах до його учня М.Ковалинського. Найвищим щабелем духовності для Г.С.Сковороди, і це він намагається виховати у свого учня М.Ковалинського, є філософування, здатність до розмислів вільної освіченої думки – «щоб тебе визнавали за людину видатну, рідкісну, яка дбає і думає лише про нове і небесне» [13, с. 232]. Мабуть, цю характеристику можна прийняти як, може й не повну, але принципову для визначення еліти в уявленні Г.С.Сковороди.

Аналіз творчої спадщини Г.С.Сковороди свідчить: аспекту елітності, що в українського мислителя означає розвиток особистості, а особливо її морально-духовне вивищення, він приділяв значну увагу. Складовими сквородинівського розвитку особистості є самопізнання, самовизначення і духовний розвій. Перші дві складові обумовлюють пізнання «сродності» особистості і зясування для особистості її здібностей, нахилів, а отже, й найбільш відповідного роду занять і життєвого шляху. Спираючись на думки, висловлені філософом і педагогом в його творах, доходимо висновку, що людина, за його переконаннями, – істота, наділена від природи індивідуальними рисами і задатками, самодостатня, здатна до самопізнання, самовизначення й саморозвитку. Діяльність людини в предметному світі суспільства, в якій вона може найкраще себе проявити, виявляється окресленою межами "сродності". В той же час морально-духовний розвиток особистості нічим не обмежений, проте спирається на самосвідомість і прагнення індивіда до самовдосконалення. Самовиховання, за Г.С.Сковородою, – шлях духовного розвитку особистості. Лише

духовний розвиток і творча інтелектуальна праця приводить до вивищення особистості в суспільстві – елітарності. За висловом А.В.Роменця, «Сковорода розкриває велику феноменологію Духа, в якій досліджує перехід людини від плану «буденної свідомості» до плану «філософської», часом у художній формі показує, як людина може бачити дві природи, в їхній взаємній віднесеності пережити почуття буття, відчутти буттєву (Божу) «безодню» [11, с. 12-13]. При цьому Г.С.Сковорода наполягає на чеснотах і відповідальності особистості, яка таким чином стає елітою. Елітарність у Г.С.Сковороди не пов'язана із приналежністю до якогось станового або майнового статусу, – вона залежить лише від природних задатків самої особистості та її свідомого саморозвитку, в якому першість належить духовно-моральним властивостям.

Підсумовуючи, зазначаємо про актуальність і важливість педагогічного підходу до розв'язання проблем формування сучасної еліти. Доходимо висновку, що педагогічні ідеї, висловлені Г.С.Сковородою щодо еліти і її виховання, і міркування сучасних дослідників проблем, пов'язаних із формуванням національної еліти, мають багато спільного. Вони свідчать про тяглість педагогічних ідей щодо формування національної еліти та гуманістичних ідей націєтворення в українському суспільстві.

Мотиви, що спонукали до розмислів філософів минулого, й та, що зумовлюють нинішніх дослідників замислитись над проблемою людини і її розвитку, елітності, функцій еліти в суспільстві, ставили трансцендентну мету – розвій і щастя кожної особистості. Це можливо лише в суспільстві, яке здатне виховати високодуховну національну еліту, може унебезпечити націю від нівелювання, розчинення в світовому співтоваристві, здатне забезпечити розвій нації і держави. Розвиток національної еліти з необхідністю має враховувати досвід та ідеї видатних попередників, що забезпечить не лише тяглість традицій гуманізму, але й перспективу подальшого розвитку.

Список літератури: 1. Бенедикт Р. Хризантема и меч: Модели японской культуры // Рут Бенедикт / Пер. с англ.: М.Н.Корнилов, Е.М.Лазарева, В.Г.Николаев. — М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. — 256 с. — («Книга света»). 2. Гудков Л.Д. Проблема «элиты» в современной России: Размышления над результатами социологического исследования / Л.Д.Гудков, Б.В.Дубин, Ю.А.Левада. — М.: Фонд «Либеральная миссия», 2007. — 372 с. 3. Гупан Н.М. Історіографія розвитку історико-педагогічної науки в Україні. — К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2000. — 222 с. 4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головн. Ред.. В.Г.Кремень. — К.: Юрінком Інтер, 2008. — 1040 с. 5. Ільїн В.В. Еліта пост економічного суспільства: суперечності і перспективи // В.В.Ільїн / Еліта, обдарованість, людиноцентризм / Матеріали міжнародної наукової конференції 26 лютого 2010 р. — К.: Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2010. — С. 8-12. 6. Кремень В.Г. Інтелектуальна еліта в контексті людиноцентризму // В.Г.Кремень / Еліта, обдарованість, людиноцентризм / Матеріали міжнародної наукової конференції 26 лютого 2010 р. — К.: Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2010. — С. 4-8. 7. Кремень В.Г. Філософія національної ідеї: Людина. Освіта. Соціум // В.Г.Кремень. — Вид. переробл. — К.: Грамота, 2010. — 576 с. 8. Левада Ю.А. Элитарные структуры в советской и постсоветской ситуации // Общественные науки и современность. — 2007. — № 6. — С. 5-15. 9. Пахльовська О. Києво-Могилянська академія як чинник становлення національної самобутності Української культури: парадокси еволюції // Оксана Пахльовська / Києво-Могилянська академія в іменах, XVII-XVIII ст.: Енцикл. вид. / Упоряд. З.І.Хижняк; За ред. В.С.Брюховецького. — К.: Вид. Дім «КМ Академія», 2001. — 736 с. 6 290 іл. — С. 19-26. 10. Попович М. Григорій Сковорода: філософія свободи // Мирослав Попович / Худож. оформ. О.Білецького. — К.: Майстерня Білецьких, 2007. — 256с. 11. Роменець А.В. Ідея самопізнання і смислу людського життя у творчості Г.С.Сковороди // Сковорода Григорій: дослідження, розвідки, матеріали: Зб. наук. праць / АН України, Ін-т філософії. — К.: Наукова думка, 1992. — С. 8-18. 12. Сковорода Г. Повне зібрання творів у двох томах // Г. Сковорода. — К.: «Наукова думка», 1973. — Т. 1. — 532 с. 13. Сковорода Г. Повне зібрання творів у двох томах //

Г. Сковорода. – К.: «Наукова думка», 1973. – Т. 2. – 576 с. 14. Сухомлинська О.В. Персоналія в історико-педагогічному дискурсі // О.В. Сухомлинська / Сухомлинська О.В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем. – К.: А.П.Н., 2003. – С. 36-46. 15. Ткаченко Л.І. Г.С.Сковорода і Києво-Могилянська академія: освітньо-педагогічні традиції // Неперервна педагогічна освіта: сучасні парадигми та технології їх реалізації: Матеріали виїзн. засід. наукової школи з проблем творчості і технологій у неперервній професійній освіті (Хмельницький, 14-16 травня 2009 р.): Наукове видання / За ред. С.О.Сисоєвої. – Хмельницький, 2009. – С. 291 – 307. 16. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Інститут філософії ім. Г.С.Сковороди / Редкол.: В.І.Шинкарук (голова), Є.К.Бистрицький, М.О.Булатов та ін. – К.: Абрис, 2002. – 746 с. 17. Філософський словник соціальних термінів / Під заг. ред. В.П.Андрущенка. – К.–Харків: ТОВ «Корвін», 2002. – 671 с.

Л.І.Ткаченко

ІДЕЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ Г.С.СКОВОРОДИ: ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕЛІТИ

У статті йдеться про модерні підходи до визначення поняття «еліта», наведено висловлювання сучасних дослідників про домінуючі ознаки елітності. Виокремлено педагогічний аспект проблеми формування національної еліти. У цьому руслі розкрито педагогічні ідеї у спадщині Г.С.Сковороди, наголошено на ідеї розвитку особистості, особливо на духовно-моральному розвитку як провідній ідеї педагогічних переконань українського мислителя. Зроблено висновок про актуальність педагогічних ідей Г.С.Сковороди для розвитку сучасної педагогіки, зокрема розв'язання проблем плекання національної еліти України.

Л.И.Ткаченко

ИДЕИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО НАСЛЕДИЯ Г.С.СКОВОРОДА: К ПРОБЛЕМЕ ФОРМИРОВАНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭЛИТЫ

В статье говорится о современных подходах к определению понятия «элита», приведены высказывания современных исследователей о доминантных признаках элитарности. Выделен педагогический аспект проблемы формирования национальной элиты. В этом русле раскрыты педагогические идеи в наследии Г.С.Сковороды, отмечены идеи развития личности, в особенности духовно-нравственного развития как ведущей идеи педагогических убеждений украинского мыслителя. Сделан вывод об актуальности педагогических идей Г.С.Сковороды для развития современной педагогике, в частности в решении проблем воспитания национальной элиты Украины.

Lidiia I. Tkachenko

IDEAS OF SCIENTIFIC HERITAGE BY GREGORY S.SKOVORODA: THE PROBLEM OF FORMING A NATIONAL ELITE

The paper Lidiia I. Tkachenko by was devoted to a modern approach to the definition of "elite", given opinions of modern researchers of the dominant features of elitism. Author distinguished the pedagogical aspect of the problem of forming the national elite. In this trends, revealed pedagogical ideas in the scientific heritage by Gregory S. Skovoroda, marked by the idea of personal development, especially the spiritual and moral development as the leading idea of pedagogical beliefs in formation of Ukrainian elite. thinker. Conclusion was

made about the relevance of pedagogical ideas by Gregory S. Skovoroda for the development of modern pedagogy, problem-solving training of the national elite in Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 29.06.2010

УДК 378 : 004

*Коломієць А.М.
м. Вінниця, Україна*

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Сучасне суспільство характеризують зростання ролі інформації в соціальних відносинах, збільшення швидкості її опрацювання завдяки комп'ютерній техніці та впровадження інформаційних комунікаційних технологій (ІКТ) у всі сфери суспільного життя. Саме ці процеси зумовили появу інформаційного суспільства (ІС). Нині ми спостерегаємо надзвичайно інтенсивні процеси інформатизації суспільства. Швидкі темпи інформатизації усіх галузей народного господарства сприяли значній автоматизації інтелектуальної праці, швидкому доступу значних верств населення до значних обсягів інформації. Проте це лише початок розвитку інформаційної цивілізації. У найближчому майбутньому вже окреслюються такі напрями подальшої інформатизації суспільства:

- збільшення інформаційних потоків у всіх галузях суспільного життя;
- поглиблення розуміння важливості інформації для професійного і особистісного вдосконалення;
- масова комп'ютеризація шкіл;
- удосконалення комп'ютерної техніки;
- збільшення кількості людей, які володіють персональними комп'ютерами (ПК);
- збільшення дидактичних можливостей ПК;
- розширення обсягу програмних продуктів, розрахованих на застосування у навчальному процесі та ін.

Очевидно, що процеси інформатизації суспільства будуть набувати прискорених темпів, диктуючи відповідні зміни й у сфері освіти. В епоху інформатизації суспільства помітно зростає роль освіти, оскільки з усіх соціальних інститутів саме освіта є основою його соціально-економічного і духовного розвитку.

Очевидно, що інформатизація освіти вимагає відповідності професійної підготовки вчителів сучасному рівню інформатизації суспільства. Тому однією з глобальних цілей інформатизації освіти є підготовка вчителів, які володіють високим рівнем інформаційної культури, готові застосовувати ІКТ у навчально-виховному процесі й управлінні освітою, беруть активну участь у процесі інформатизації освіти.

Крім того, поряд із перевагами, інформаційне суспільство одержало й нові проблеми та суперечності, зокрема:

- між інтенсивним зростанням інформаційних потоків і можливістю знайти достатньо достовірну інформацію, що необхідна для прийняття правильного рішення;
- між зростаючим обсягом навчальних комп'ютерних програм і готовністю вчителів і викладачів застосовувати їх у навчальному процесі;
- між розширенням банку професійно спрямованих дидактичних матеріалів на цифрових носіях (комп'ютерні тренажери, автоматизовані навчальні системи тощо) і обізнаністю педагогів з їх можливостями;